

Christiana Figueres

Tom Rivett-Carnac

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΠΟΥ

Ένα από τα πιο συναρπαστικά βιβλία
που έχω διαβάσει ποτέ.

Yuval Noah Harari

ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ

Πώς θα επιβιώσουμε από την κλιματική κρίση

ΙΚΑΡΟΣ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ
ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ

Τίτλος πρωτοτύπου: *The future we choose*
© 2020, Christiana Figueres & Tom Rivett-Carnac
© 2021, για την ελληνική γλώσσα, Εκδόσεις Ίκαρος

Μετάφραση από τα αγγλικά: Νίκος Ρούσσος
Επιμέλεια: Δημήτρης Παπακώστας
Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ίκαρος
Παραγωγή: Κοτσάτος Α.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν.2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2021
ISBN 978-960-572-426-9

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ | ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ | Τ: 210 3225152 | www.ikarosbooks.gr

CHRISTIANA FIGUERES

TOM RIVETT-CARNAC

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ

Πώς θα επιβιώσουμε από την κλιματική κρίση

Μετάφραση
Νίκος Ρούσσος

ΙΚΑΡΟΣ

Αφιερώνουμε αυτό το βιβλίο στις κόρες της Κριστιάνα,
τη Ναϊμα και τη Γιχάνα,
στην κόρη και τον γιο του Τομ,
τη Ζωή και τον Άρθουρ,
και στις γενιές που θα ζήσουν το μέλλον που επιλέγουμε.

*Ας μην προσευχόμαστε για προστασία από τους κινδύνους,
αλλά για τόλμη όταν τους αντιμετωπίζουμε.*

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα των συγγραφέων	xiii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η κρίσιμη δεκαετία	xvii

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΔΥΟ ΚΟΣΜΟΙ

1. Επιλέγοντας το μέλλον μας	3
2. Ο κόσμος που δημιουργούμε	10
3. Ο κόσμος που πρέπει να δημιουργήσουμε	23

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΡΕΙΣ ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ

4. Ποιοι επιλέγουμε να είμαστε	41
5. Πεισματική αισιοδοξία	46
6. Ατελείωτη αφθονία	60
7. Ριζική αναγέννηση	75

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΔΕΚΑ ΔΡΑΣΕΙΣ

8. Κάνουμε ό,τι είναι απαραίτητο	91
<i>Άφησε πίσω τον παλιό κόσμο</i>	99
<i>Αντιμετώπισε τη θλίψη σου, έχε όμως ένα σταθερό όραμα για το μέλλον</i>	105
<i>Υπερασπίσου την αλήθεια</i>	112
<i>Είσαι πολίτης - όχι καταναλωτής</i>	120
<i>Απαγκιστρώσου από τα ορυκτά καύσιμα</i>	127

<i>Αναδάσωσε τη Γη</i>	135
<i>Επένδυσε σε μια καθαρή οικονομία</i>	144
<i>Χρησιμοποίησε υπεύθυνα την τεχνολογία</i>	150
<i>Στήριξε την ισότητα των φύλων</i>	157
<i>Ασχολήσου με την πολιτική</i>	163
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Ένα νέο αφήγημα	 173
 Τι μπορείς να κάνεις τώρα	 180
Παράρτημα	185
Ευχαριστίες	187
Σημειώσεις	193
Βιβλιογραφία και περαιτέρω παραπομπές	228

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Είμαστε καλοί φίλοι και συνοδοιπόροι σε τούτο τον πλανήτη, διαφέρουμε όμως από πολλές απόψεις. Γεννηθήκαμε σε δύο διαφορετικές γεωλογικές περιόδους. Η Κριστιάνα γεννήθηκε το 1956, στο τέλος της Ολόκαινου εποχής, η οποία διήρκεσε δώδεκα χιλιάδες χρόνια και κατά τη διάρκειά της το σταθερό κλίμα επέτρεψε στην ανθρωπότητα να ακμάσει, ενώ ο Τομ γεννήθηκε το 1977, όταν ξεκινούσε η Ανθρωπόκαινος εποχή – την οποία χαρακτηρίζει η καταστροφή, από την ίδια την ανθρωπότητα, εκείνων ακριβώς των συνθηκών που μας επέτρεψαν να ευδοκιμήσουμε.

Καταγόμαστε από αντίθετες πλευρές του γεωπολιτικού χάρτη: η Κριστιάνα από την Κόστα Ρίκα, μια μικρή αναπτυσσόμενη χώρα που από παλιά αποτελούσε υπόδειγμα οικονομικής μεγέθυνσης σε αρμονία με τη φύση, ενώ ο Τομ από το Ηνωμένο Βασίλειο, την πέμπτη σε μέγεθος οικονομία στον κόσμο και γενέτειρα της Βιομηχανικής Επανάστασης και της εξάρτησής της από το γαιάνθρακα.

Η Κριστιάνα κατάγεται από έντονα πολιτικοποιημένη οικογένεια, που και οι δύο πλευρές της μετανάστευσαν στην Κόστα Ρίκα. Ο πατέρας της χρημάτισε τρεις φορές πρόεδρος της χώρας και θεωρείται ο πατέρας της σύγχρονης Κόστα Ρίκα. Δεν εισήγαγε απλώς μερικά από τα πιο σημαντικά μέτρα περιβαλλοντι-

κής πολιτικής παγκοσμίως, αλλά παραμένει ο μοναδικός αρχηγός κράτους που προχώρησε σε κατάργηση εθνικού στρατού. Ο Τομ κατάγεται από οικογένεια με ισχυρές καταβολές στη βρετανική ιστορία και βαθιές ρίζες στον ιδιωτικό τομέα. Είναι απευθείας απόγονος του ιδρυτικού προέδρου της Εταιρείας των Ανατολικών Ινδών, της μοναδικής εταιρείας στα ιστορικά χρονικά που διέθετε ιδιωτικό στρατό. Οι πρώτες αναμνήσεις του Τομ έχουν να κάνουν με την αναζήτηση πετρελαίου μαζί με τον γεωλόγο-πετρελαιολόγο πατέρα του.

Η Κριστιάνα έχει δύο ενήλικες κόρες, ενώ ο Τομ έχει δύο παιδιά, κορίτσι και αγόρι, κάτω των δέκα ετών.

Θα μπορούσαμε να μην έχουμε τίποτα κοινό, συμμεριζόμαστε όμως το σημαντικότερο: την έγνοια για το μέλλον των παιδιών μας και των παιδιών σας. Το 2013 αποφασίσαμε να συνεργαστούμε για να δημιουργήσουμε έναν καλύτερο κόσμο για όλα τα παιδιά.

Από το 2010 μέχρι το 2016 η Κριστιάνα ήταν εκτελεστική γραμματέας της Σύμβασης-Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τις Κλιματικές Μεταβολές, του οργανισμού ο οποίος είναι επιφορτισμένος με το συντονισμό της απάντησης όλων των κυβερνήσεων στην κλιματική αλλαγή. Αναλαμβάνοντας τη μέγιστη ευθύνη για τις διαπραγματεύσεις αμέσως μετά το τεράστιο φιάσκο της σύσκεψης του 2009 για την κλιματική αλλαγή στην Κοπεγχάγη, η Κριστιάνα αρνήθηκε να αποδεχτεί πως είναι αδύνατον να επιτευχθεί παγκόσμια συμφωνία.

Το 2013 έμαθε για τον Τομ, ο οποίος τότε ήταν πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος του Carbon Disclosure Project U.S.A. και πρώην βουδιστής μοναχός. Ο ασυνήθιστος αυτός συνδυασμός εμπειριών κέντρισε το ενδιαφέρον της Κριστιάνα, η οποία ζή-

τησε από τον Τομ να τη συναντήσει στη Νέα Υόρκη, προκειμένου να συζητήσουν το ενδεχόμενο να γίνει ο επικεφαλής πολιτικός σύμβουλός της.

Αφού πέρασαν το μεγαλύτερο μέρος της μέρας βολτάροντας στο Μανχάταν, η Κριστιάνα στράφηκε στον Τομ και του είπε: «Είναι σαφές, νομίζω, ότι δεν έχεις την παραμικρή εμπειρία γι' αυτή τη δουλειά. Αλλά έχεις κάτι πολύ σημαντικότερο: την ταπεινοφροσύνη που είναι απαραίτητη για να καλλιεργείς τη συλλογική σοφία και το θάρρος που είναι απαραίτητο για να εργάζεσαι στο πλαίσιο μιας πολυπλοκότητας που ξεπερνά κάθε δυνατότητα καταγραφής».

Και αμέσως μετά τον κάλεσε να συμμετάσχει ως επικεφαλής υπεύθυνος στρατηγικής της για πολιτικά ζητήματα στην προσπάθεια του ΟΗΕ να προωθήσει τις διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία του Παρισιού. Ο Τομ σχεδίασε την ως επί το πλείστον μυστική πρωτοβουλία Groundswell Initiative, στο πλαίσιο της οποίας αναζητήθηκαν υποστηρικτές για τους φιλόδοξους στόχους της συμφωνίας σε ένα ευρύ φάσμα από ενδιαφερόμενα μέρη εκτός εθνικών κυβερνήσεων. Μερικά χρόνια αργότερα είχε επιτέλους ολοκληρωθεί η μεγαλύτερη προσπάθεια που είχε γίνει ποτέ προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία πάνω στην κλιματική αλλαγή.

Όταν στις 7:25 μ.μ. της 12ης Δεκεμβρίου 2015 χτύπησε το πράσινο σφυράκι του προέδρου της σύσκεψης σηματοδοτώντας την υιοθέτηση της Συμφωνίας του Παρισιού, πέντε χιλιάδες απεσταλμένοι, που επί τέσσερις ώρες κρατούσαν την ανάσα τους, πετάχτηκαν από τις θέσεις τους εκστασιασμένοι και πανηγύρισαν για την ιστορική απόφαση. Εκατόν ενενήντα πέντε χώρες είχαν μόλις υιοθετήσει ομόφωνα μια συμφωνία που επρόκειτο να αποτε-

λέσει τον οδηγό για τις οικονομίες τους κατά τις επόμενες τέσσερις δεκαετίες. Είχε χαραχτεί μια νέα παγκόσμια πορεία.

Δεν έχει κανένα νόημα, όμως, να χαράσσει κανείς πορεία αν δεν την ακολουθεί. Η ανθρωπότητα έχει χρονοτριβήσει πάρα πολύ σε ό,τι αφορά την κλιματική αλλαγή – τώρα πρέπει ν' αρχίσουμε ν' ακολουθούμε αυτή την πορεία, κατά προτίμηση τρέχοντας. Αυτό το βιβλίο χαρτογραφεί τη διαδρομή αυτής της πορείας, και ελπίζουμε να τρέξετε κι εσείς μαζί μας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

Ο κόσμος φλέγεται, από τον Αμαζόνιο μέχρι την Καλιφόρνια και από την Αυστραλία ως την αρκτική ζώνη της Σιβηρίας. Είναι πια αργά και, όσο κι αν καθυστέρησε, έχει έρθει πλέον η ώρα για τις συνέπειες. Άραγε θα καθίσουμε να βλέπουμε τον κόσμο να φλέγεται, ή μήπως θα επιλέξουμε να κάνουμε ό,τι είναι απαραίτητο για να καταφέρουμε να διαμορφώσουμε ένα διαφορετικό μέλλον;

Η αντίληψη που έχουμε για τον εαυτό μας καθορίζει την επιλογή που θα κάνουμε. Η επιλογή αυτή καθορίζει τι θ' απογίνουμε. Η επιλογή είναι απλή και συνάμα περίπλοκη, μα πάνω απ' όλα είναι επείγουσα.

Στην Ουάσιγκτον, στις δέκα το πρωί μιας Παρασκευής, μια δωδεκάχρονη κοπέλα διαδηλώνει με τους φίλους της, κρατώντας μια χειροποίητη πινακίδα που απεικονίζει τη Γη τυλιγμένη από κόκκινες φλόγες. Στο Λονδίνο μαυροντυμένοι ενήλικες διαδηλωτές, που φορούν κράνη και προσωπίδες των ΜΑΤ, σχηματίζουν μια ανθρώπινη αλυσίδα που παρεμποδίζει την κυκλοφορία στην Πικαντίλι Σίρκους, καθώς άλλοι κολλάνε τα κορμιά τους με κόλλα στο πεζοδρόμιο μπροστά από τα κεντρικά γραφεία της BP. Στη Σεούλ της Νότιας Κορέας οι δρόμοι είναι γεμάτοι μαθητές του δημοτικού σχολείου, που φορούν πολύχρωμα σακίδια και κρατάνε

πανό με τις λέξεις ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ – στα αγγλικά, για χάρη των μέσων ενημέρωσης. Στην Μπανγκόκ εκατοντάδες έφηβοι μαθητές βγαίνουν στους δρόμους. Με ακλόνητη αποφασιστικότητα και βαριά καρδιά ακολουθούν την ασυμβίβαστη αρχηγό τους, μια εντεκάχρονη κοπέλα που κρατάει μια πινακίδα: Η ΣΤΑΘΜΗ ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΩΝ ΑΝΕΒΑΙΝΕΙ, ΕΜΕΙΣ ΞΕΣΗΚΩΝΟΜΑΣΤΕ.

Σε όλο τον κόσμο, εκατομμύρια νέοι –εμπνευσμένοι από την Γκρέτα Τούνμπεργκ, την έφηβη που ξεκίνησε μια μοναχική διαμαρτυρία μπροστά στη σουηδική Βουλή– επιδίδονται σε πράξεις πολιτικής ανυπακοής, για να επιστήσουν την προσοχή στο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής. Οι μαθητές κατανοούν τις επιστημονικές προβλέψεις και νιώθουν τρόμο μπροστά στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής που διαγράφεται στον δικό τους ορίζοντα. Απαιτούν αποφασιστικά μέτρα τώρα. Βοηθούν να αυξηθεί ο βαθμός της αγανάκτησης για την ανεπάρκεια των προσπαθειών μας να αντιμετωπίσουμε την κρίση, κι έχουν πλέον στο πλευρό τους επιστήμονες, γονείς και εκπαιδευτικούς. Από τον αγώνα για την ανεξαρτησία στην Ινδία μέχρι το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα στις Ηνωμένες Πολιτείες, η πολιτική ανυπακοή ξεσπούσε κάθε φορά που μια υφιστάμενη αδικία γινόταν αφόρητη, και το ίδιο βλέπουμε τώρα να συμβαίνει με την κλιματική αλλαγή. Η απαράδεκτη αδικία σε βάρος των νεότερων γενεών και η ελεεινή απουσία κάθε αλληλεγγύης με τους ευάλωτους έχουν ανοίξει τους κρουνοί της διαμαρτυρίας. Όσοι πρόκειται να επηρεαστούν περισσότερο έχουν βγει στους δρόμους. Η οργή τους μετουσιώνεται σε ενέργεια, την οποία έχουμε απεγνωσμένα ανάγκη. Μπορεί να δώσει ώθηση σε ένα κύμα απείθειας ενάντια στην καθεστηκυία τάξη και ν' αποτελέσει τον καταλύτη της επινοητικότη-

τας που είναι απαραίτητη για να υλοποιηθούν νέες δυνατότητες.

Οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας δεν πρέπει να μας εκπλήσσουν. Γνωρίζαμε για την πιθανότητα της κλιματικής αλλαγής τουλάχιστον από τη δεκαετία του 1930, ενώ ήμασταν βέβαιοι από το 1960, όταν ο γεωχημικός Τσαρλς Κίλινγκ μέτρησε τα επίπεδα CO₂ στην ατμόσφαιρα της Γης και εντόπισε μια ετήσια αύξηση.¹

Έκτοτε έχουμε κάνει ελάχιστα για να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, στις οποίες οφείλεται. Συνεχίζουμε να επιδιώκουμε την οικονομική μεγέθυνση μέσω της αχαλίνωτης εξόρυξης και καύσης ορυκτών καυσίμων, με μοιραίες επιπτώσεις για τα δάση, τους ωκεανούς και τα ποτάμια, το έδαφος και τον αέρα μας. Έχουμε αποτύχει να διαχειριστούμε με σύνεση τα ίδια τα οικοσυστήματα που μας κρατούν ζωντανούς. Τους έχουμε προκαλέσει τεράστια βλάβη, ακούσια ίσως, αλλά αδυσώπητη και αποφασιστική.

Η αμέλεια μας είχε ως αποτέλεσμα να εξελιχθεί η κλιματική αλλαγή από υπαρξιακή πρόκληση στην άμεση κρίση που αντιμετωπίζουμε σήμερα, καθώς πλησιάζουμε ταχύτατα σε όρια πέρραν των οποίων η Γη όπως τη γνωρίζουμε θα πάψει να υπάρχει. Και παρ' όλα αυτά, πολλοί δεν βλέπουν τη ζημιά που προκαλείται. Παρά την ολοένα αυξανόμενη συχνότητα και ένταση των φυσικών καταστροφών, εξακολουθούμε να μην κάνουμε τη σύνδεση ανάμεσα στη συνεχιζόμενη καταστροφή του φυσικού μας περιβάλλοντος και στη μελλοντική μας ικανότητα να εγγυόμαστε την ασφάλεια των παιδιών μας, να τρεφόμαστε, να ζούμε σε παράκτιες περιοχές και να διατηρούμε ανέπαφες τις κατοικίες μας.

Οι κυβερνήσεις έχουν πάρει σταδιακά αυξανόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Η πιο μεγαλεπήβολη προσπά-

θεια είναι η Συμφωνία του Παρισιού, η οποία προσδιορίζει μια ενιαία στρατηγική καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής. Όλες οι κυβερνήσεις του κόσμου την υιοθέτησαν ομόφωνα το Δεκέμβριο του 2015 και οι περισσότερες την επικύρωσαν νομοθετικά σε χρόνο ρεκόρ. Έκτοτε, πολλές εταιρείες, μεγάλες και μικρές, έχουν θέσει αξιόπαινους εσωτερικούς στόχους μείωσης των εκπομπών ρύπων· πολλοί οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν θεσπίσει αποτελεσματικές πολιτικές· και πλήθος χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν μεταφέρει σημαντικά κεφάλαια από τα ορυκτά καύσιμα σε εναλλακτικές καθαρές τεχνολογίες. Ωστόσο, κάποιες κυβερνήσεις έχουν αρχίσει να κηρύττουν κατάσταση κλιματικής έκτακτης ανάγκης επειδή, όσο ουσιαστικές κι αν είναι οι τρέχουσες διορθωτικές ενέργειες, ως σύνολο εξακολουθούν να υπολείπονται πολύ των όσων πρέπει οπωσδήποτε να γίνουν για να σταματήσει η αύξηση –και ν’ αρχίσει η μείωση– των εκπομπών ρύπων παγκοσμίως. Κάθε μέρα που περνά έχουμε μία μέρα λιγότερη στη διάθεσή μας προκειμένου να σταθεροποιήσουμε τον ολοένα και πιο ευάλωτο πλανήτη μας, ο οποίος σιγά σιγά αρχίζει να γίνεται μη κατοικήσιμος από ανθρώπους. Δεν έχουμε πολύ χρόνο στη διάθεσή μας. Από τη στιγμή που θα ξεπεράσουμε κάποια κρίσιμα όρια, το περιβάλλον, άρα και το μέλλον μας σε τούτο τον πλανήτη, θα έχουν υποστεί ανεπανόρθωτη ζημιά.

Με την πάροδο των ετών, οι δημόσιες αντιδράσεις στην κλιματική αλλαγή έχουν διατρέξει όλο το φάσμα. Στο ένα άκρο βρίσκονται οι αρνητές, που λένε ότι «δεν πιστεύουν» στην κλιματική αλλαγή. Το πλέον πασίγνωστο παράδειγμα είναι ο πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ. Το να αρνείσαι την κλιματική αλλαγή ισοδυναμεί με το να λες ότι δεν πιστεύεις στη βαρύτητα. Η επιστήμη της

κλιματικής αλλαγής δεν είναι μια πεποίθηση, μια θρησκεία ή μια πολιτική ιδεολογία. Παρουσιάζει στοιχεία μετρήσιμα και επαληθεύσιμα. Όπως η βαρύτητα επενεργεί σε όλους μας είτε πιστεύουμε σ' αυτήν είτε όχι, έτσι και η κλιματική αλλαγή μάς επηρεάζει ήδη όλους, ανεξαρτήτως του πού γεννηθήκαμε ή πού ζούμε. Η ανευθυνότητα του «δεν πιστεύω στην κλιματική αλλαγή» γίνεται όλο και πιο εμφανής με κάθε νέα καταστροφική εξέλιξη. Οι αρνητές της κλιματικής αλλαγής προστατεύουν αναίσχυντα τα βραχυπρόθεσμα οικονομικά συμφέροντα του κλάδου των ορυκτών καυσίμων, σε βάρος των μακροπρόθεσμων συμφερόντων των ίδιων των απογόνων τους.

Στο άλλο άκρο βρίσκονται όσοι αναγνωρίζουν την εγκυρότητα των επιστημονικών δεδομένων, αλλά αρχίζουν να μην είναι και τόσο βέβαιοι ότι μπορούμε να κάνουμε κάτι για να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή. Οι άνθρωποι αυτοί νιώθουν ειλικρινή θλίψη για την απερίγραπτη απώλεια των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, για όσα ακόμα πρόκειται να χάσουμε, συμπεριλαμβανομένου του μέλλοντος της ανθρώπινης ζωής όπως την ξέρουμε. Όσοι νιώθουν να τους τυλίγει αυτή η θλίψη μπορεί να έχουν χάσει κάθε πίστη στη συλλογική μας ικανότητα να αλλάξουμε τον ρου της ανθρώπινης ιστορίας. Κάθε νέο ντοκιμαντέρ, κάθε νέα επιστημονική μελέτη, κάθε αναφορά σε κάποια καταστροφή κάνει αυτό τον πόνο ακόμα πιο βαθύ. Η θλίψη μπορεί να αποτελεί μια πανίσχυρη, μετασχηματιστική εμπειρία για κάποιους, και ομολογουμένως ένας από τους κυριότερους λόγους για τους οποίους η κλιματική αλλαγή συνεχίζεται ως επί το πλείστον ανεξέλεγκτη για τόσο πολύ καιρό είναι ότι αδυνατούμε να νιώσουμε πραγματικά τι θα σημαίνει. Είναι σημαντικό να δώσου-

με όλοι στον εαυτό μας αρκετό χρόνο και χώρο για να νιώσουμε τη θλίψη μας σε βάθος και να την εκφράσουμε ανοιχτά. Καθώς συντονιζόμαστε με τα ανεπεξέργαστα συναισθήματά μας, πολλοί θα περάσουμε μια σκοτεινή και ανησυχητική περίοδο απελπισίας, δεν γίνεται όμως να της επιτρέψουμε να υποβαθμίσει την ικανότητά μας να κινητοποιηθούμε με θάρρος προκειμένου να επιφέρουμε την αλλαγή.

Η οργή που μετατρέπεται σε απελπισία είναι αδύνατον να επιφέρει αλλαγή. Η οργή που μετεξελίσσεται σε αποφασιστικότητα είναι ασταμάτητη.

Ανάμεσα στα δύο αυτά άκρα υπάρχει και μια μεγαλύτερη ομάδα ανθρώπων που κατανοούν τα επιστημονικά δεδομένα και αποδέχονται τα αποδεικτικά στοιχεία, αλλά μένουν άπραγοι επειδή δεν ξέρουν τι να κάνουν, ή επειδή τους είναι πολύ πιο εύκολο να μη σκέφτονται για την κλιματική αλλαγή. Στη σκέψη της τρομάζουν και πελαγώνουν. Σε μεγάλο βαθμό πολλοί κρύβουμε τα κεφάλια μας στην άμμο. Κάθε φορά που βλέπουμε ένα ρεπορτάζ για ακραία καιρικά φαινόμενα –τυφώνες που κάποτε εμφανίζονταν μία φορά κάθε πεντακόσια χρόνια σε μια περιοχή και τώρα σημειώνονται δύο φορές το μήνα, ξηρασίες που εξαφανίζουν ολόκληρα χωριά από προσώπου γης, καύσωνες που καταρρίπτουν το ένα ρεκόρ μετά το άλλο, καταστροφές που δείχνουν τι πραγματικά συμβαίνει– νιώθουμε έναν κόμπο στο στομάχι. Έπειτα όμως κλείνουμε το δελτίο ειδήσεων και αφαιρούμαστε με κάτι που είναι πιθανό να μας κάνει να νιώσουμε λιγότερο υποκριτές. Καλύτερα να κάνουμε πως δεν συμβαίνει τίποτα ή πως δεν υπάρχει τρόπος να το σταματήσουμε. Έτσι μπορούμε να αυταπατόμαστε ότι η ζωή θα συνεχιστεί ανεμπόδιστη. Όσο κατανοητή και αν είναι αυτή η

αντίδραση, δεν παύει να είναι και τρομερά εσφαλμένη. Ο εφησυχασμός τού σήμερα θα μας εγκλωβίσει σε ένα μέλλον εγγυημένης ανέχειας, αστάθειας και αλληλοσπαραγμού.

Έχουμε ήδη προχωρήσει πάρα πολύ στο δρόμο της καταστροφής για να είμαστε σε θέση να «λύσουμε» το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής. Η ατμόσφαιρα είναι πλέον υπερφορτωμένη με αέρια του θερμοκηπίου, ενώ η βιόσφαιρα έχει υποστεί πάρα πολλές αλλοιώσεις για να είμαστε σε θέση να γυρίσουμε πίσω το ρολόι και να αντιστρέψουμε την υπερθέρμανση του πλανήτη και τις επιπτώσεις της. Εμείς, και όλοι οι απόγονοί μας, θα ζήσουμε σε έναν κόσμο όπου οι περιβαλλοντικές συνθήκες έχουν υποστεί μόνιμη αλλοίωση. Δεν γίνεται να φέρουμε πίσω τα είδη που έχουν εκλείψει, τους παγετώνες που έχουν λιώσει, τους κοραλλιογενείς υφάλους που έχουν νεκρωθεί ή τα αυτοφυή δάση που έχουν καταστραφεί. Το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να κρατήσουμε τις αλλαγές σε διαχειρίσιμα επίπεδα, αποσοβώντας την απόλυτη συμφορά και αποτρέποντας την καταστροφή που θα επιφέρει η ανεξέλεγκτη αύξηση των εκπομπών ρύπων. Έτσι, τουλάχιστον, ίσως βρούμε το δρόμο της εξόδου από την κατάσταση κρίσης. Είναι το απολύτως ελάχιστο που πρέπει να κάνουμε.

Όμως μπορούμε να κάνουμε πολύ περισσότερα.

Αντιμετωπίζοντας τις αιτίες της κλιματικής αλλαγής σήμερα, μπορούμε να ελαχιστοποιήσουμε τους κινδύνους και ταυτόχρονα να βγούμε πιο δυνατοί. Σήμερα έχουμε τη μοναδική ευκαιρία να δημιουργήσουμε ένα μέλλον όπου η κατάσταση δεν σταθεροποιείται απλώς, αλλά στην πραγματικότητα βελτιώνεται. Μπορούμε να έχουμε αποδοτικότερες και φτηνότερες μεταφορές, που οδηγούν σε περιορισμό της κίνησης· μπορούμε να έχουμε καθαρότερο

αέρα, κάτι το οποίο στηρίζει τη βελτίωση της υγείας και ενισχύει την απόλαυση της ζωής στην πόλη· και μπορούμε να κάνουμε εξυπνότερη χρήση των φυσικών πόρων, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η ρύπανση του εδάφους και των υδάτων. Η διαμόρφωση της νοοτροπίας που είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί αυτό το βελτιωμένο περιβάλλον θα σηματοδοτήσει την ωρίμανση της ανθρωπότητας.

Χωρίς να υποβαθμίζουμε τις τεράστιες διαστάσεις των όσων αντιμετωπίζουμε αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε πορεία, και δεν υπάρχουν αντικειμενικά στοιχεία που να παραπέμπουν στο αντίθετο. Οι κοινωνίες μας έχουν αντιμετωπίσει και στο παρελθόν τρομακτικά προβλήματα – τη θεσμοθετημένη δουλεία και τον θεσμοθετημένο ρατσισμό, την καταπίεση και τον αποκλεισμό των γυναικών, την άνοδο του φασισμού. Κανένα, βέβαια, από αυτά τα προβλήματα δεν έχει λυθεί οριστικά, ξέρουμε όμως ότι εφόσον αντιμετωπιστούν συλλογικά μπορούν να ξεπεραστούν. Η κλιματική αλλαγή είναι ακόμα πιο περίπλοκη λόγω του οριστικού τέλους που προοιωνίζεται για το ανθρώπινο είδος, αλλά είμαστε καλά προετοιμασμένοι για να την αντιμετωπίσουμε. Έχουμε ήδη επιτύχει πολλά σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο· διαθέτουμε τις περισσότερες από τις τεχνολογίες που θα χρειαστούμε, αν όχι όλες· διαθέτουμε τα απαραίτητα κεφάλαια και ξέρουμε ποια μέτρα πολιτικής είναι τα πιο αποτελεσματικά. Μπορούμε να τα καταφέρουμε.

Αλλά δεν κάνουμε ούτε κατά διάνοια αυτό που πρέπει.

Είτε νιώθετε εφησυχασμό σε ό,τι αφορά την κλιματική αλλαγή είτε νιώθετε πόνο ή οργή, αυτό το βιβλίο αποτελεί μια πρόσκληση να συμμετάσχετε στη διαμόρφωση του μέλλοντος της ανθρωπό-

τητας, σίγουροι ότι, παρά τη φαινομενικά τρομακτική φύση του προβλήματος, διαθέτουμε συλλογικά ό,τι χρειάζεται για να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή σήμερα.

Στην πρόσκληση αυτή πρέπει να απαντήσετε άμεσα.

Δύο ημερομηνίες πρέπει πλέον να χαραχτούν ανεξίτηλα στο μυαλό όλων μας: 2030 και 2050.

Το αργότερο μέχρι το 2050, και ιδανικά μέχρι το 2040, πρέπει να έχουμε σταματήσει να εκπέμπουμε στην ατμόσφαιρα περισσότερα αέρια του θερμοκηπίου απ' όσα μπορεί φυσιολογικά να απορροφήσει η Γη μέσω των οικοσυστημάτων της (μια ισορροπία γνωστή ως ουδέτερο ισοζύγιο διοξειδίου του άνθρακα ή ουδετερότητα του άνθρακα). Προκειμένου να πετύχουμε αυτό τον επιστημονικά καθορισμένο στόχο, οι παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου πρέπει να αρχίσουν να παρουσιάζουν σαφή μείωση στις αρχές της δεκαετίας του 2020 και να έχουν μειωθεί κατά τουλάχιστον 50% το 2030.

Ο στόχος της μείωσης των παγκόσμιων εκπομπών ρύπων κατά το ήμισυ μέχρι το 2030 αντιπροσωπεύει το απόλυτο ελάχιστο που πρέπει να επιτύχουμε, αν θέλουμε να υπάρχει πιθανότητα τουλάχιστον 50% να προφυλάξουμε την ανθρωπότητα από τις χειρότερες επιπτώσεις. Βρισκόμαστε στην κρίσιμη δεκαετία. Δεν θα είναι υπερβολή αν πούμε ότι όσα κάνουμε για να μειωθούν οι εκπομπές ρύπων από σήμερα και μέχρι το 2030 θα καθορίσουν την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων σε τούτο τον πλανήτη για εκατοντάδες ακόμη χρόνια, αν όχι και περισσότερα. Αν δεν μειώσουμε στο μισό τις εκπομπές ρύπων μέχρι το 2030, είναι εξαιρετικά απίθανο να είμαστε σε θέση να τις μειώνουμε κάθε δεκαετία μέχρι να φτάσουμε σε ουδέτερο ισοζύγιο το 2050.